

Erasmushogeschool Brussel
Bachelor in het toerisme en het
recreatiemanagement
(professioneel gerichte bachelor)

Inhoud

1	Samenvattende conclusie	3
2	Besluit	4
3	Werkwijze en verantwoording	5
3.1	Evaluatieorgaan en visitatiecommissie	5
3.2	Werkwijze	5
3.3	Domeinspecifiek referentiekader	6
3.4	Overwegingen NVAO betreffende werkwijze evaluatieorgaan en visitatiecommissie	7
4	Opleiding	9
5	Beoordeling	10
5.1	Doelstellingen opleiding	10
5.2	Programma	11
5.3	Inzet personeel	15
5.4	Voorzieningen	16
5.5	Interne kwaliteitszorg	17
5.6	Resultaten	19
6	Oordelen visitatiecommissie	20
7	Oordelen NVAO	21
8	Opmerkingen en bezwaren van instelling	22

1 Samenvattende conclusie

Bij brief van 23 juni 2009 heeft Erasmushogeschool Brussel (ERASMUS) bij de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) een aanvraag tot accreditatie ingediend voor de opleiding Bachelor in het toerisme en het recreatiemanagement (professioneel gerichte bachelor), steunend op een visitatierapport uitgevoerd door de Vlaamse Hogescholenraad. De aanvraag is ontvangen op 3 juli 2009.

Procedurele eisen

De NVAO komt tot de volgende vaststellingen:

- De visitatiecommissie heeft het visitatieprotocol gevolgd zoals vastgesteld door het evaluatieorgaan;
- Het referentiekader gehanteerd door de visitatiecommissie bevat alle onderwerpen en facetten van het Accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs Vlaanderen van de NVAO (accreditatiekader) inclusief een domeinspecifieke vertaling. De facetten worden wel in een afwijkende volgorde behandeld;
- De visitatiecommissie heeft de beslisregels beschreven in het accreditatiekader adequaat toegepast;
- De gevolgde procedure is in overeenstemming met het toetsingskader voor de werkwijze van de VLIR en VLHORA als evaluatieorgaan of de erkenningsregeling van andere evaluatieorganen.

Inhoudelijke eisen

De NVAO komt tot de volgende vaststellingen:

- Het oordeel van de visitatiecommissie over de kwaliteit van de opleiding is mede gebaseerd op een vergelijking met verwante opleidingen en zo mogelijk internationaal gehanteerde normen voor opleidingen in het relevante domein;
- In het visitatierapport vastgesteld door de visitatiecommissie is voldoende gemotiveerd waarom de opleiding al dan niet aan de criteria van het beoordelingskader (hoofdstuk 2) voldoet zodat voldoende generieke kwaliteitswaarborgen voorhanden zijn. Het visitatierapport behandelt minimaal de zes in het accreditatiekader genoemde onderwerpen, waarbij per onderwerp aan alle facetten aandacht wordt besteed. Voor ieder facet is een oordeel gegeven op de vierpuntsschaal op basis waarvan per onderwerp een oordeel volgt. De oordelen zijn onderbouwd met feiten en analyses. Het visitatierapport wordt afgesloten met een samenvattend oordeel over de opleiding;
- Het visitatierapport geeft inzicht in de kwaliteit van de visitatiecommissie. Het visitatierapport bevat informatie over de omvang en de samenstelling van de visitatiecommissie, en over haar onafhankelijkheid, deskundigheid en gezaghebbendheid.

2 Besluit

betreffende de accreditatie van de Bachelor in het toerisme en het recreatiemanagement (professioneel gerichte bachelor) van de Erasmushogeschool Brussel.

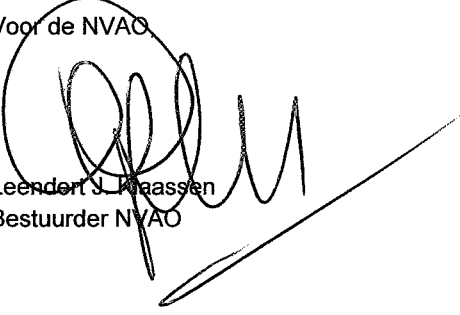
De NVAO,
Na beraadslaging,
Besluit :

Met toepassing van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, wordt het accreditatierapport en –besluit met positief eindoordeel voor de opleiding Bachelor in het toerisme en het recreatiemanagement (professioneel gerichte bachelor) van de Erasmushogeschool Brussel goedgekeurd en wordt de opleiding geaccrediteerd. Het betreft een opleiding zonder afstudeerrichtingen, die te Brussel wordt georganiseerd.

De in het eerste lid bedoelde accreditatie geldt vanaf de aanvang van het academiejaar 2009-2010 tot en met het einde van het academiejaar 2016-2017.

Den Haag, 5 oktober 2009

Voor de NVAO

Leendert J. Maassen
Bestuurder NVAO

3 Werkwijze en verantwoording

Bij brief van 2 april 2009 heeft Erasmushogeschool Brussel bij de NVAO een accreditatieaanvraag ingediend voor de opleiding Bachelor in het toerisme en het recreatiemanagement. De aanvraag is ontvangen op 2 april 2009.

Ter ondersteuning van deze aanvraag heeft Erasmushogeschool Brussel een rapport bijgevoegd vanwege een evaluatieorgaan: Vlaamse Hogescholenraad.

De NVAO heeft deze aanvraag beoordeeld aan de hand van het Accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs Vlaanderen (14 februari 2005), conform de Handleiding accreditatie Vlaamse Gemeenschap (8 mei 2007) en het Reglement tot bepaling van bestuursbeginselen die van toepassing zijn bij de besluitvorming inzake accreditatie en Toets Nieuwe Opleiding ten aanzien van hogeronderwijsopleidingen in de Vlaamse Gemeenschap (14 februari 2005).

3.1 Evaluatieorgaan en visitatiecommissie

Evaluatieorgaan: Vlaamse Hogescholenraad

Visitatiecommissie:

- Voorzitter: Dr. Urbain Claeys, professor emeritus Sociale Wetenschappen, K.U. Leuven, voormalig voorzitter Bureau International du Tourisme Social;
- Lid: Lic. Paul Decroos, hoofd Planning en Onderzoek Toerisme Vlaanderen en secretaris Raadgevend Comité van Toerisme Vlaanderen;
- Lid: Dr. Albert Hoogveld, onderwijskundige bij het Onderwijstechnologisch Expertisecentrum van de Open Universiteit Nederland, Heerlen;
- Lid: Emil Cattoir, student Katholieke Hogeschool Mechelen Toerisme en recreatiemanagement;
- Secretaris: Sofie Landuyt voor VLOHRA.

De Erkenningscommissie heeft bij besluit van 1 juni 2006 bevestigd dat de samenstelling van deze visitatiecommissie voldoet aan de criteria van onafhankelijkheid die gelden voor de opleidingen van ambtshalve geregistreerde instellingen.

3.2 Werkwijze

De visitatie gebeurde conform de werkwijze zoals die is vastgelegd in de Handleiding Onderwijsvisitaties VLIRVLHORA, februari 2005. Op 25 september 2006 werd de visitatiecommissie officieel geïnstalleerd. De installatievergadering stond in het kader van een kennismaking, een gedetailleerde bespreking van het visitatieproces en een toelichting van het ontwerp van domeinspecifieke referentiekader. Daarnaast werden een aantal praktische afspraken gemaakt. Elk commissielid heeft het zelfevaluatie-rapport en de bijlagen bestudeerd, de geselecteerde eindwerken gelezen en haar argumenten, vragen en voorlopig oordeel vastgelegd in een checklist, waarvan de secretaris een synthese heeft gemaakt. De synthese werd uitvoerig besproken en beargumenteerd door de commissieleden. Op basis van de bespreking en de door de commissieleden opgestuurde

vragenlijsten, inventariseerde de secretaris kernpunten en prioriteiten voor de gesprekken en het materialenonderzoek bij de visitatie. Tijdens de visitatie werd gesproken met een representatieve vertegenwoordiging van alle geledingen die bij de opleiding betrokken zijn. Tijdens de visitatie werd bijkomend informatiemateriaal bestudeerd en werd een bezoek gebracht aan de instelling met het oog op de beoordeling van de accommodaties en de voorzieningen voor de studenten. Binnen het bezoekprogramma werden een aantal overlegmomenten voor de commissieleden voorzien om de bevindingen uit te wisselen en te komen tot gezamenlijke en meer definitieve (tussen)oordelen. Na de gesprekken met de vertegenwoordigers van de opleiding hebben de visitatieleden hun definitief (tussen)oordeel per facet en per onderwerp gegeven. Op het einde van het visitatiebezoek heeft de voorzitter een korte mondelinge rapportering gegeven van de ervaringen en bevindingen van de visitatiecommissie, zonder expliciete en inhoudelijk waarderende oordelen uit te spreken. De secretaris heeft in samenspraak met de voorzitter en de commissieleden, op basis van het zelfevaluatierapport, de checklisten en de motiveringen een ontwerp opleidingsrapport opgesteld. Het ontwerprapport geeft per onderwerp en per facet het oordeel en de motivering van de visitatiecommissie weer. Daarnaast werden - waar wenselijk en/of noodzakelijk - aandachtspunten en eventuele aanbevelingen voor verbetering geformuleerd. Het ontwerp opleidingsrapport werd aan de hogescholen gezonden voor een reactie. De reacties van de opleiding op het ontwerp opleidingsrapport werden door de commissie in een slotvergadering besproken. De visitatiecommissie stelde ook een vergelijkend gedeelte op. Hierin worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van de visitatie vergelijkenderwijs weergegeven. Het vergelijkende deel werd samen met het antwoord van de visitatiecommissie op de reacties van de opleidingen en het definitieve opleidingsrapport aan de hogescholen toegezonden. De werkwijze van de commissie was als volgt. De commissie legt in een eerste fase een oordeel per facet vast. Daarna legt de commissie een oordeel per onderwerp vast op basis van de oordelen van de facetten die van het onderwerp deel uitmaken. In de oordelen per onderwerp wordt steeds een overzicht gegeven van de oordelen per facet. In geval van een compensatie van facetten, wordt het oordeel op onderwerpniveau gevolgd door een motivering en aangevuld met de weging die de commissie hanteerde in de oordeelsvorming op onderwerpniveau. In de overige gevallen wordt voor de motivering van het oordeel op onderwerpniveau verwezen naar de argumentatie bij de facetten. De oordelen per facet en per onderwerp hebben betrekking op alle locaties, afstudeerrichtingen en varianten. Daar waar er een onderscheid in het oordeel per afstudeerrichting en/of locatie en/of variant nodig is, wordt dit aangegeven in het rapport. De commissie houdt in haar beoordeling rekening met accenten die de opleiding eventueel zelf legt, met het domeinspecifieke referentiekader en met de benchmarking ten opzichte van de gelijkaardige opleidingen in andere instellingen van hoger onderwijs. Op het niveau van de facetten volgen de oordelen een vierpuntenschaal: "onvoldoende", "voldoende", "goed" en "excellent". Op het niveau van de onderwerpen en op het niveau van de opleiding in haar geheel geeft de commissie een antwoord op de vraag of er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn. Hierbij kan het oordeel "voldoende" of "onvoldoende" luiden.

3.3 Domeinspecifiek referentiekader

De visitatiecommissie heeft een domeinspecifiek kader opgesteld overeenkomstig de door de VLOHRA vastgestelde procedure. De commissie heeft daarbij gebruik gemaakt van de referentiekaders van de opleidingen van de Erasmushogeschool Brussel, de Katholieke Hogeschool Brugge-Oostenden, de Hogeschool West-Vlaanderen, de Katholieke

Hogeschool Mechelen en de XIOS Hogeschool Limburg. Daarnaast is gebruik gemaakt van een groot aantal door het werkveld onderschreven brondocumenten. Het referentiekader is in het visitatierapport weergegeven op pag 15. De opleiding van Hogeschool West-Vlaanderen vermeldt in haar referentiekader de volgende belangrijke te beheersen competenties, die verder worden gespecificeerd in deelcompetenties :

De afgestudeerde Bachelor in Toerisme en recreatiemanagement:

- heeft kennis en inzicht in de organisaties, de instellingen, de producten, de basiswetenschappen en de vaktechnieken van de toeristisch-recreatieve sector,
- kan informatie verwerven en kritisch interpreteren en verwerken,
- kan zelfstandig complexe probleemsituaties definiëren en analyseren in de beroepspraktijk, en kan zinvolle oplossingsstrategieën ontwikkelen en toepassen,
- heeft inzicht in zijn rol voor de organisatie, zowel binnen de organisatie als in een bredere maatschappelijke context,
- kan reflecteren over de betekenis van de ontwikkelingen binnen de sector,
- kan een toeristisch-recreatief product plannen, organiseren en uitvoeren,
- kan eenvoudig onderzoek uitvoeren en interpreteren,
- heeft professionele mondelinge en schriftelijke vaardigheden in het Nederlands, Frans, Engels en in een vierde taal,
- heeft kennis van de gangbare ICT-toepassingen en kan deze toepassen,
- heeft besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid die samenhangt met de beroepspraktijk,
- heeft de nodige sociale vaardigheden en attitudes om zijn/haar taak uit te voeren.

3.4 Overwegingen NVAO betreffende werkwijze evaluatieorgaan en visitatiecommissie

De NVAO komt tot de volgende vaststellingen:

- Het evaluatieorgaan heeft overtuigend aangetoond dat het oordeel in onafhankelijkheid tot stand is gekomen. Uit het onafhankelijkheidsbesluit van de Erkenningscommissie en de onafhankelijkheidsverklaringen van de commissieleden blijkt tevens dat de commissieleden in onafhankelijkheid tot hun oordeel zijn gekomen. De NVAO concludeert dat de visitatie en het beoordelingsproces in volstrekte onafhankelijkheid hebben plaatsgevonden;
- De commissie bestond uit vier leden inclusief een student. Op basis van de in het rapport beschreven informatie, waar onder cv's, heeft de NVAO vastgesteld dat onderwijsdeskundigheid en deskundigheid in de didactiek, de vakdeskundigheid binnen de discipline en het afnemend veld en relevante deskundigheid op het gebied van internationale ontwikkelingen van de discipline aanwezig waren. De deskundigheid binnen de commissie omvatte voldoende de gehele breedte van de opleiding.

De visitatiecommissie was bijgevolg voldoende deskundig en gezaghebbend om de beoordeling uit te voeren.

De visitatie heeft plaatsgevonden op basis van en in overeenstemming met het visitatieprotocol, zoals voorgelegd bij erkenning of toetsing:

- Het rapport geeft voldoende aan dat het visitatieprotocol effectief werd gevolgd;
- In het rapport verklaart de commissie dat de zelfevaluatie voldoende basis bood en dus voldoende zelfkritisch was;
- Het evaluatieorgaan heeft naar het oordeel van de NVAO overtuigend gegarandeerd dat de commissie adequaat heeft gewerkt;

- De commissie heeft de beschikking gekregen over eerdere visitatierapporten en heeft getoetst of de wijze waarop opleidingen met eerdere aanbevelingen en adviezen zijn omgegaan voldoende is.

De visitatie heeft plaatsgevonden op basis van en in overeenstemming met een domeinspecifiek referentiekader dat voldoet aan de eisen gesteld in de erkenningsregeling/toetsingsregeling en het NVAO kader. Daarbij is aangesloten bij:

- eisen gesteld door (buitenlandse) vakgenoten en de beroepspraktijk aan een opleiding in het domein;
- kaders gehanteerd in eerdere visitatie;
- indien beschikbaar beroepsprofielen;
- referentiekader aangereikt door opleiding, dat voldoende situering geeft van de opleiding in nationaal en/of internationaal verband en met betrekking tot de relevante beroepspraktijk;
- wettelijke eisen voor beschermde beroepen.

Voorts komt de NVAO tot de volgende vaststellingen:

- De werkwijze van de commissie bij de beoordeling van de opleiding Bachelor in het toerisme en het recreatiemanagement (professioneel gerichte bachelor) van de Erasmushogeschool Brussel is zorgvuldig en gedegen geweest. De gevolgde werkwijze en procedure, en de geraadpleegde informatiebronnen zijn helder en nauwkeurig geformuleerd en vermeld;
- De commissie heeft haar oordeel opgesteld en onderbouwd in overeenstemming met het visitatieprotocol en heeft de daarbij behorende beslisregels gevolgd. Voor de facetten geldt dat de analyses van de commissie duidelijk en consistent zijn, en ze leiden tot heldere conclusies. Op onderwerpniveau zijn de oordelen over de facetten op een juiste en zorgvuldige wijze afgewogen en neergelegd in heldere conclusies;
- De commissie heeft hiertoe op een zorgvuldige wijze een domeinspecifiek referentiekader vastgesteld;
- Het kwaliteitsoordeel bij de toetsing is - voor zover relevant - mede gebaseerd op een vergelijking met verwante andere opleidingen en internationaal geaccepteerde criteria voor opleidingen in het desbetreffende domein;
- De commissie heeft in haar advies een aantal kritische kanttekeningen opgenomen. De NVAO onderschrijft deze en brengt deze onder de aandacht van de opleiding.
- De visitatiecommissie heeft in het kader van het verbeterperspectief aanbevelingen in het visitatierapport geformuleerd.

De NVAO is in het licht van het vorenstaande tot de slotsom gekomen dat de beoordeling van de voorliggende opleiding zorgvuldig en gedegen tot stand is gekomen, en dat het eindoordeel van de commissie deugdelijk is gemotiveerd.

4 Opleiding

Beschrijving van de opleiding

– instelling:	Erasmushogeschool Brussel
– aard instelling:	ambtshalve geregistreerd
– vestiging(en):	Brussel
– graad en de kwalificatie:	Bachelor in het toerisme en het recreatiemanagement
– niveau en oriëntatie:	professioneel gerichte bachelor
– studieomvang:	180 studiepunten
– afstudeerrichtingen ¹ :	geen
– onderwijstaal:	Nederlands
– studiegebied :	Handelswetenschappen en bedrijfskunde
– titel die houders van de graad van deze opleiding kunnen voeren:	Bachelor in het toerisme en het recreatiemanagement
– aard van de aanvraag:	accreditatie

---

¹ Situatie ten tijde van de visitatie

Beoordeling

De NVAO steunt haar besluitvorming op volgende elementen:

- Het accreditatierapport bevat een beoordeling per onderwerp en per facet²;
- De NVAO hanteert bij de beoordeling van de onderwerpen de scores 'voldoende' en 'onvoldoende'³;
- Een accreditatiebesluit is positief indien alle samenvattende oordelen over de onderwerpen voldoende zijn. Het eindoordeel spreekt zich niet uit over gradaties in kwaliteit. Dit gebeurt door de visitatiecommissie die in haar rapport een score geeft per facet;
- De NVAO kan per facet volstaan met een verwijzing naar de bevindingen en de overwegingen van het bijhorende visitatierapport, m.a.w. ze kunnen door de NVAO worden overgenomen. Per facet wordt aangegeven of de NVAO de bevindingen en overwegingen van de visitatiecommissie bijtreedt. Indien dat niet het geval is draagt de NVAO een eigenstandige motivering aan⁴.

4.1 Doelstellingen opleiding

Facet 1.1. Niveau en oriëntatie opleiding

Uit het zelfevaluatie rapport en het visitatiebezoek blijkt dat de opleidingsdoelstellingen leiden tot het beheersen van de noodzakelijke competenties en het beheersen van de nodige beroepsspecifieke competenties voor een 'beginnende beoefenaar'.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 1.1 in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 1.2. Domeinspecifieke eisen

Het opleidingsprofiel werd opgebouwd op basis van de competenties die opgenomen zijn in het beroepsprofiel 'Toerisme, Recreatie en Sport' van de VLOR en de SERV van 1998. Het opleidingsprofiel is competentiegericht opgevat en kwam tot stand binnen het departement, in samenspraak met het werkveld. De opleiding wendt de domeinspecifieke eisen van partnerinstellingen aan als bron bij de ontwikkeling van internationaal gerichte competenties. De commissie adviseert om in de toekomst op een gestructureerde manier contacten op te bouwen met het relevante werkveld en de internationale partners. De commissie noteert dat de competenties zeer algemeen geformuleerd zijn. Ze zijn hoofdzakelijk gericht op *outgoing* toerisme en *touroperating*. De commissie mist meer aandacht voor recreatiemanagement en product- en marktontwikkeling. De commissie beveelt aan de algemene doelstellingen en de algemeen beroepsgerichte competenties nader te concretiseren.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 1.2 in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

---

² Art.7 en 8 van het reglement¹ tot bepaling van de bestuursbeginselen die van toepassing zijn bij de besluitvorming inzake accreditatie en toets nieuwe opleiding ten aanzien van opleidingen in de Vlaamse gemeenschap', hierna 'reglement Bestuursbeginselen'

³ Accreditatiekader en art. 58&1, eerste lid van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

⁴ Art.12 van het reglement Bestuursbeginselen

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over onderwerp 1: doelstellingen opleidingen:

Op basis van de oordelen over de NVAO-facetten 1.1. en 1.2 is de commissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Overwegingen NVAO:

De NVAO sluit zich aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score voldoende voor het onderwerp Doelstellingen opleiding.

Conclusie NVAO:

De NVAO beoordeelt het onderwerp Doelstellingen opleiding als **voldoende**

4.2 Programma

Facet 2.1. Eisen professionele / academische gerichtheid

De opleiding stelt dat het programma aandacht heeft voor kennisontwikkeling via vakliteratuur en aangepast bronnenmateriaal. Wat de leermiddelen betreft, stelt de commissie vast dat die van wisselende kwaliteit zijn. Het cursusmateriaal is persoonsgebonden. Op de departementsraad van februari 2006 hebben de studenten hun bezorgdheid geuit over het leermateriaal en gevraagd om recenter materiaal. De commissie deelt hun mening. De commissie heeft mooie uitwerkingen van leermateriaal gezien, en suggereert om die als voorbeeld te gebruiken. De opleiding heeft in haar curriculum een aantal opleidingsonderdelen waar vakinhoudelijke kennis primeert en een aantal vakken waarin het accent ligt op integratie van professionele attitudes en vaardigheden. In elke opleidingsmodule werd een link met het beroepsveld ingebouwd. Studenten kunnen stage in binnen- en buitenland lopen., maar het is voor de hogeschool geen doel om een overgroot deel van de studenten naar het buitenland te sturen. Studenten moeten in nauw overleg met hun stageplaats een opdracht formuleren en vervolgens na relevante dataverzameling, -verwerking, en -analyse conclusies trekken. De stagecase is een individuele onderzoeksopdracht die binnen de stage wordt uitgevoerd en is een vorm van consultancy. Daarnaast schrijft de student een reflectief stageverslag. Volgens de commissie brengt het opgebouwde programma globaal gezien voldoende kennisontwikkeling en beroepsvaardigheden bij. Wel kan er nog meer aandacht besteed worden aan recente ontwikkelingen en tendensen en een betere aansluiting bij de actuele beroepspraktijk. De commissie is positief over de binnenlandse stage, maar heeft vastgesteld dat voor een opleiding toerisme en recreatiemanagement er eerder een beperkt aantal stageplaatsen in het buitenland is.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 2.2 in het visitatierapport. De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.2. Relatie tussen doelstelling en programma

De opleiding bestaat sinds de curriculumherziening van 2006-2007 uit tien beroepsgerichte en thematische modules. Per module wordt een belangrijk thema van het werkveld bestudeerd dat op verschillende vlakken wordt uitgediept. De commissie stelt vast dat het programma een goede concretisering van de eindkwalificaties is.

De opleiding focust sterk op de segmenten reisbureau, luchthaven en *touroperating*. Sommige studenten hebben nood aan specialisatie. Meer aandacht voor kunst en cultuur met betrekking tot belangrijke toeristische bestemmingen, is wenselijk. De studenten leren tijdens hun opleiding Frans, Engels, Duits en Spaans. De studenten geven aan dat zij een goede thematische kennis van talen te hebben maar minder goede mondelinge vaardigheden. De opleiding heeft bewust gekozen voor een verplicht programma zonder keuzemogelijkheden. De afwezigheid van keuzemogelijkheden wordt vooral door de studentengroep als een minpunt gezien. De invoering van modulair onderwijs is een pluspunt. De internationalisering binnen de opleiding vertaalt zich in het lidmaatschap van het Atlas-netwerk en de Compostela-groep, de contacten met internationale organisaties en de internationale docenten- en studentenmobiliteit. Toch is de commissie van mening dat de internationale contacten van docenten vaak een gevolg van persoonlijke contacten zijn. Een meer structurele organisatie hiervan is wenselijk. Wijzigingen in het curriculum worden besproken op personeelsvergaderingen, waarna ze voor advies worden voorgelegd aan de studenten. Het is de departementsraad die uiteindelijk de curriculumherzieningen goedkeurt. Er zijn binnen de opleiding al contacten met het werkveld via de stage, de small business projects en de gastsprekers, maar volgens de commissie kan er een meer gesystemiseerde aanpak worden opgezet.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 2.1 in het visitatierapport.
De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.3. Samenhang programma

De opleiding hanteert een logisch opgebouwd en inhoudelijk samenhangend studieprogramma. Elke module heeft een centraal thema waaraan een taalpakket, een beroepstechnisch (of -ondersteunend pakket) en een managementgericht pakket, alsook praktijkmomenten worden gekoppeld. Per module staat een verantwoordelijke in voor de organisatie. In het eerste deeltraject staat kennisverwerving centraal, in het tweede deeltraject zijn dat organisatorische competenties en in derde en laatste deeltraject managementgerichte attitudes en vaardigheden. Er is een duidelijk groeiproces naar zelfstandigheid. De moeilijkheidsgraad stijgt gradueel over de deeltrajecten. Een aandachtspunt is volgens de commissie een verdere afstemming in de praktijk tussen betrokken docenten.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 2.3 in het visitatierapport.
De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.4. Studielast

De opleiding ondervindt verschillende studiebevorderende factoren en acties zoals de uitbouw van de ICT-omgeving, het invoeren van nieuwe leervormen, het hanteren van kleinere leerpakketten en de spreiding van de evaluatiedruk. In de algemene studententevredenheidsenquête wordt gepeild in welke mate de gemiddelde tijdsinvestering van de student overeenstemt met de vooropgestelde studielast van een specifiek opleidingsonderdeel. De studenten formuleren geen fundamentele klachten over de studielast. De commissie stelt globaal een goede spreiding van de studielast vast.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 2.5 *Studietijd* in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.5. Toelatingsvoorwaarden

De toelatingsvoorwaarden voldoen aan de decretale en reglementaire bepalingen. Er is geen speciale voorkennis vereist. Voor economie, Duits en Spaans start de opleiding van nul. Voor Frans en Engels wordt de grammatica herhaald. Binnen de opleiding is voorzien in een procedure voor individuele jaartrajecten, en wordt een opleiding met studieduurverkorting aangeboden voor studenten met een diploma hoger onderwijs. Op associatieniveau werd een beleid voor EVC en EVK uitgewerkt. Aanvragen worden momenteel op departementaal niveau individueel behandeld. De studenten vullen een intakeformulier in dat alle gegevens verzamelt over de studieachtergrond, competenties, leerproblemen en verwachtingen van de eerstejaarsstudent. Op basis daarvan wordt een individueel begeleidingsdossier opgesteld. Via de instroomregistratie online, de LASSI-test en de twee sessies studievaardigheden wordt getracht de drop-out zoveel mogelijk te voorkomen. Het is de commissie niet duidelijk of deze gesprekken in realiteit steeds aan de start van het academiejaar plaatsvinden en hoe de opleiding de competenties van de instromende studenten meet. Op basis van de gesprekken met de studenten adviseert de commissie om de intakeprocedure consequent aan de start van het eerste deeltraject te organiseren.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 2.9 in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.6. Studieomvang

De opleiding bestaat uit 3 studiejaren van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten,

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 2.4 in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.7 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De opleiding heeft de klassieke benadering omgeruild voor 'constructiegericht onderwijs', met als kern: productgericht werken en samenwerkend leren. Hierin zijn diverse onderwijsvormen opgenomen zoals hoorcolleges, probleemtaken, practicum, een small business project, werkbezoeken, presentaties, begeleide zelfstudie en stage. Met de onderwijsinnovatie heeft de opleiding ervoor gekozen meer de nadruk te leggen op zelfstandig leren. Zo werd het aantal contacturen afgebouwd en vervangen door probleemtaken en projectmatig werk. De commissie is positief over de werkvormen die aansluiten bij de doelstellingen van de opleiding. De commissie is van mening dat oudere cursussen in hun geheel moeten herwerkt worden.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 2.6 in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.8 Beoordeling en toetsing

De opleiding stelt dat ze een mix van toetsingsinstrumenten gebruikt, die het niveau van kennisverwerving of beheersingsgraad van de competenties nagaat. De instrumenten

sluiten aan op de gehanteerde werkvormen. Naast de klassieke toetsinstrumenten als mondelinge en schriftelijke examens en de presentatie, wordt in de loop van de opleiding ook *peer assessment* toegepast, en dit vanaf het eerste deeltraject. De afgestudeerden zijn zeer tevreden over het gebruik van *peer assessment*. Vanaf het eerste deeltraject gebruikt de opleiding de SAM-schaal (schaal voor attitudemeting), die de student evalueert op voorbereiding, taalgebruik en attitude en inbreng. Elke module sluit af met een evaluatie en remediëring van de schriftelijke en/of mondelinge presentaties. De algemene richtlijnen over de evaluatieprocedure worden via de studiegids aan de studenten gecommuniceerd. De specifieke eisen en evaluatierichtlijnen voor individuele opleidingsonderdelen worden via moduleboeken, opleidingsonderdeelfiches en de docenten zelf kenbaar gemaakt. Uit de gesprekken met studenten blijkt dat ten tijde van het bezoek het niet altijd even duidelijk is wanneer welke opleidingsonderdelen geëvalueerd zullen worden. Na elke examen- en deliberatieperiode kan de student feedback krijgen. De tweedejaarsstudenten signaleren onduidelijkheden bij de uitvoering van de probleemtaken, de diverse wensen van docenten en de beoordeling. Bij de beoordeling van de stage wordt gebruikgemaakt van een in meerdere talen opgesteld evaluatieformulier. De beoordeling van de stagecase gebeurt in het tweede deeltraject door de stagecasebegeleider. In het derde deeltraject gebeurt de beoordeling door een jury, samengesteld uit twee docenten onder wie de stagecasebegeleider. Zowel de inhoud als de presentatie wordt in rekening gebracht. De visitatiecommissie stelt vast dat de beoordeling van de stage voor een groot deel wordt overgelaten aan de stageverlenende instelling. De commissie adviseert evenwicht te brengen in de interne en externe beoordeling bij de stage.

De commissie heeft vastgesteld de opleiding diverse evaluatievormen hanteert, maar dat zij het competentiegericht toetsen nog verder kan uitwerken. Eveneens is er nood aan meer transparantie en een interdisciplinaire aanpak in de evaluatie. Tot nu toe vult iedere docent autonoom zijn evaluatiebeleid in. Daarnaast is het modulaire systeem nog onvoldoende vertaald binnen het evaluatiebeleid. De commissie is positief over het nieuwe concept van stage en stagecase.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 2.7 in het visitatierapport. De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.9. Masterproef (niet van toepassing)

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over onderwerp 2: programma:

Op basis van de oordelen over de NVAO-facetten 2.1 tot en met 2.8 is de commissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Overwegingen NVAO:

De NVAO sluit zich aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score voldoende voor het onderwerp Programma.

Conclusie NVAO:

De NVAO beoordeelt het onderwerp Programma als **voldoende**

4.3 Inzet personeel

Facet 3.1. Eisen professionele/academische gerichtheid

Vier recent aangeworven docenten beschikken volgens de commissie over relevante praktijkervaring in onder andere toeristische bedrijven en onderzoek. Daarnaast is er interactie van de opleiding met het beroepenveld, onder andere via de stages. De professionele ervaring van de meeste docenten is eerder beperkt en bij sommige docenten niet aanwezig. Sinds 2005 trekt de opleiding twee gastprofessoren aan. De commissie is van mening dat er nog meer een beroep zou kunnen worden gedaan op externe expertise. Het departement is lid van een aantal internationale netwerken zoals Atlas en de Compostela-groep. Daarnaast participeert de opleiding in Tempus Tacis, Leonardo da Vinci en Intensive Programme. De internationale contacten zijn eerder gering en hangen af van een beperkte kennissenkring.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 3.2 in het visitatierapport. De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 3.2. Kwantiteit personeel

Per 1 februari 2006 telde de opleiding 196 studenten, wat zorgt voor een student-docentratio van 20 studenten/VTE. Uit de gesprekken tijdens het bezoek blijkt dat de opleiding vragende partij is voor meer personeel. Als gevolg van de implementatie van de onderwijsinnovatie en de gevolgen van het Herstructurerings- en Flexibiliseringsdecreet, is de werkdruk aanzienlijk gestegen. De commissie adviseert de opleiding meer gastdocenten aan te trekken.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 3.3 in het visitatierapport. De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 3.3. Kwaliteit personeel

Aanstellingen, benoemingen en evaluatieprocedures worden geregeld op het niveau van de hogeschool. De hogeschool heeft procedures voor aanwerving, benoemingen, bevorderingen, taakverdeling, evaluaties en functioneringsgesprekken uitgeschreven. Nieuwe personeelsleden worden jaarlijks geëvalueerd. Uit de gesprekken tijdens het visitatiebezoek blijkt dat functioneringsgesprekken bij de overige personeelsleden om de vijf jaar plaatsvinden. De commissie adviseert de opleiding frequenter evaluatiegesprekken te organiseren met alle personeelsleden. De opleiding wil hoofdzakelijk algemeen inzetbare docenten met een ruime kennis van de toeristisch-recreatieve sector in plaats van vooral gespecialiseerde lesgevers. De commissie adviseert de opleiding meer gastdocenten aan te trekken voor specialistische domeinen, gezien de snelle evoluties in de toeristische sector. De gemiddelde leeftijd in de opleiding is 45 jaar. Ongeveer de helft van de OP-leden is ouder dan vijftig jaar. De opleiding moet volgens de commissie alert zijn voor een scheve personeelspiramide. Iedere docent krijgt tijd toegewezen voor didactische en vakgerichte bijscholingen. Het departement kondigt bijscholingen aan en voorziet financiële ondersteuning. Intern worden informaticaopleidingen en een onderwijsinnovatiedag georganiseerd. Verder worden docenten aangespoord tot deelname aan docentenuitwisseling, conferenties, symposia en seminaries. Het initiatief tot individueel bijscholen ligt bij de docent. In het licht van deze vaststellingen acht de commissie het wenselijk, in een snel wijzigende sector als toerisme, dat naast persoonlijk initiatief er door

de opleiding een plan wordt uitgewerkt voor professionalisering en opleiding voor alle docenten. Het is de commissie niet ontgaan dat er ook een groep schijnbaar minder gemotiveerde docenten aanwezig is, die nog niet aangepast is aan de moderne competentiegerichte leer methode. De commissie adviseert de opleiding om hen meer en blijvend te betrekken in de onderwijsvernieuwing. De commissie stelt vast dat er voldoende gekwalificeerd personeel aanwezig is voor de realisatie van het programma.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 3.1 in het visitatierapport. De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over onderwerp 3: inzet personeel:

Op basis van de oordelen over de NVAO-facetten 3.1 tot en met 3.3 is de commissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Overwegingen NVAO:

De NVAO sluit zich aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score voldoende voor het onderwerp Inzet personeel.

Conclusie NVAO:

De NVAO beoordeelt het onderwerp Inzet personeel als **voldoende**

4.4 Voorzieningen

Facet 4.1. Materiële voorzieningen

De commissie is positief over de nieuwe campus in het hartje van Brussel, in een mooi nieuw gebouw met alle comfort voor docenten en studenten. De ligging van de campus betekent een pluspunt voor een opleiding toerisme en recreatiemanagement. De commissie vindt het studielandschap goed uitgebouwd. Wat de bibliotheek betreft, stelt de commissie vast dat een behoorlijk aandeel basiswerken aanwezig is, maar dat er een te beperkte staalkaart is van magazines.

De opleiding communiceert informatie naar de studenten via de studiegids, de moduleboeken en vier digitale kanalen. Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voor dat deze veelheid aan digitale communicatiekanalen een transparante informatieoverdracht soms in de weg staat.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 4.1 in het visitatierapport. De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 4.2. Studiebegeleiding

De formele structuur van het begeleidingsaanbod berust op vijf pijlers: vakinhoudelijke studiebegeleiding, begeleiding op het vlak van studiemethode en studievaardigheden, psychosociale studentenbegeleiding, studieloopbaanbegeleiding en ombudsdienst. In een overzicht worden kort de vijf pijlers toegelicht (doel, wanneer en waar, inhoud, individueel of in kleine groepjes). Algemeen bestempelt de commissie de studie- en studentenbegeleiding als goed. De commissie baseert zich hierbij voornamelijk op het oordeel van zowel de

studenten als de alumni. Er zijn voldoende mogelijkheden voor de studenten om persoonlijk in contact te treden met de studie- en studentenbegeleiding.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 4.2 in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over onderwerp 4: voorzieningen:

Op basis van de oordelen over de NVAO-facetten 4.1 en 4.2 stelt de commissie dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Overwegingen NVAO:

De NVAO sluit zich aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score voldoende voor het onderwerp Voorzieningen.

Conclusie NVAO:

De NVAO beoordeelt het onderwerp Voorzieningen als **voldoende**

4.5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1. Evaluatie resultaten

De Erasmushogeschool hanteert een gemeenschappelijk functieprofiel dat het kwaliteitsbeleid in elk departement duidelijker omlijnt en draagkracht geeft. Op campusniveau werd 'Handboek kwaliteitszorg Campus Dansaert' ontwikkeld. Het handboek geeft per accreditatieonderwerp aan wat de plan-, do-, check- en act-activiteiten en -producten zijn, welke actoren erbij betrokken zijn en welke plan- en check-periodes er zijn. Tijdens het bezoek ligt een ruwe ontwerpversie voor van een kwaliteitskader op opleidingsniveau. Daarnaast zijn de in het zelfevaluatie-rapport vooropgestelde streefdoelen zeer algemeen geformuleerd zonder concrete do-acties en tijdsaanduiding. De commissie adviseert de opleiding prioritair aandacht te besteden aan het uitbouwen en implementeren van een kwaliteitszorgstelsel in zijn totaliteit op opleidingsniveau.

Het departement gebruikt een aantal meetinstrumenten: algemene studententevredenheidsenquêtes (jaarlijks), module-enquêtes en stagebevestigingen. In afwachting van een flexibel inzetbaar meetinstrument en om tijdens de curriculumherziening kort op de bal te kunnen spelen, werden binnen de opleiding de modulebevestigingen ingevoerd. De resultaten van de enquêtes en de mogelijke problemen worden tijdens functioneringsgesprekken gecommuniceerd aan de betrokken docent. Uit de gesprekken met de studenten stelt de commissie vast dat de evaluatieresultaten door de opleiding niet worden gecommuniceerd naar de studenten. De commissie suggereert om in de toekomst aan de resultaten van de module-enquêtes en algemene studententevredenheidsenquêtes streefdoelen en verbeteringsplannen te koppelen. Voorts is er een vijfjaarlijkse EFQM-bevestiging van de personeelsleden. In 2005-2006 organiseerde het departement voor het eerst een oud-studentenenquête. De mening van het beroepenveld wordt niet op systematische manier verzameld en verwerkt tot concrete doelstellingen. De commissie adviseert de opleiding voortdurend aandacht te hebben voor recente ontwikkelingen in het werkveld.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 5.1 in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 5.2. Maatregelen tot verbetering

De opleiding geeft in het zelfevaluatierapport schematisch de verscheidene acties weer ter verbetering van de vastgestelde tekorten van de doorlichting van 1996-1997. Daarnaast worden vier streefdoelen van de opleiding kort weergegeven. De commissie heeft tijdens haar bezoek niet kunnen vaststellen dat de opleiding uit de eigen bevragingen concrete do-acties heeft afgeleid. Volgens de commissie moet de kwaliteitszorg daadwerkelijk gestuurd worden. De opleiding dient een methode uit te werken waarmee de verbeteringsacties concreet geformuleerd kunnen worden en te plannen en op te volgen zijn. Om deze redenen heeft de commissie het facet als 'onvoldoende' beoordeeld.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 5.2 in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet niet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 5.3. Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

In de departementsraad zijn het personeel, de studenten en de leden van de sociaaleconomische en culturele sector vertegenwoordigd. De opleidingscommissie is het voornaamste studentenplatform waar adviezen worden geformuleerd over onder andere opleidingsonderdelen, examenplanning, programmaopbouw en communicatie. Contacten met het werkveld gebeuren hoofdzakelijk via seminars, gesprekken met stagementoren, bijscholing en gesprekken met beroepsorganisaties in het kader van externe projecten. De commissie heeft de indruk dat de opleiding een te beperkt werkveld uit het brede toeristische beroepenscala bereikt. Het accent ligt te nadrukkelijk op het *outgoing tourism*, en meer specifiek hierin op de *touroperating*. De commissie adviseert de betrokkenheid van het werkveld structureel uit te werken. Er is geen alumniwerking, maar de afgestudeerden worden via de hogeschool wel nog uitgenodigd op een sociale activiteit. De commissie steunt de opleiding in haar plannen om de alumnibevraging systematisch uit te voeren.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 5.3 in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over onderwerp 5: interne kwaliteitszorg:

Op basis van de oordelen over de NVAO-facetten 5.1 tot en met 5.3 maakt de commissie een positieve afweging voor dit onderwerp. De visitatiecommissie gelooft in het enthousiasme en de deskundigheid van de nieuwe generatie die de opleiding wil dragen, en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen. De commissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Overwegingen NVAO:

De NVAO sluit zich aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score voldoende voor het onderwerp Interne kwaliteitszorg.

Conclusie NVAO:

De NVAO beoordeelt het onderwerp Interne kwaliteitszorg als **voldoende**

4.6 Resultaten

Facet 6.1. Gerealiseerd niveau

Eind 2005 voerde de opleiding een onderzoek uit bij de afgestudeerden. Uit het onderzoek blijkt dat er na zes maanden al een hoge tewerkstellingsgraad is en dat driekwart een job uitoefent op of boven zijn opleidingsniveau. Het is de commissie gedurende de visitatie opgevallen dat zowel het werkveld als de afgestudeerden tevreden zijn over het gerealiseerde niveau van de opleiding. De commissie is van mening dat de *small business*projecten waardevol zijn voor het werkveld en leerrijk voor de studenten. De meeste aanwezige en ingekeken eindwerken dateren nog van voor de *small business*projecten en geven een vertekend beeld. Er kan wel een positieve evolutie worden vastgesteld, in die zin dat de eindwerken vroeger vaak een literatuurstudie waren waarbij zelden een degelijk besluit geformuleerd werd.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 6.1 in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 6.2. Onderwijsrendement

Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen de 45 en de 50 procent liggen. De slaagkansen van de opleiding Toerisme en Recreatiemanagement van de Erasmushogeschool schommelen de jongste vijf jaar in het eerste deeltraject tussen 40 en 53 procent. In het tweede en het derde deeltraject is dat respectievelijk 90 en 92 procent. 88 procent van de studenten slaagt binnen de vooropgestelde drie jaar. De gemiddelde studieduur is drie jaar en vier maanden. Door de modulaire structuur is de drop-out aanzienlijk afgenomen van 40 procent in 1998-1999 tot 10 procent in 2002-2003.

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet 6.2 in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over onderwerp 6: resultaten:

Op basis van de oordelen over de NVAO-facetten 6.1 en 6.2 is de commissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Overwegingen NVAO:

De NVAO sluit zich aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score voldoende voor het onderwerp Resultaten.

Conclusie NVAO:

De NVAO beoordeelt het onderwerp Resultaten als **voldoende**

5 Oordelen visitatiecommissie

De onderstaande tabel geeft per onderwerp en per facet het oordeel van de visitatiecommissie uit hoofdstuk 5 weer.

Onderwerp	oordeel	facet	oordeel
1 Doelstellingen	V	1.1 niveau en oriëntatie	V
		1.2 domeinspecifiek referentiekader	V
2 Programma	V	2.1 eisen gerichtheid	V
		2.2 relatie doelstellingen - programma	G
		2.3 samenhang programma	V
		2.4 studielast	G
		2.5 toelatingsvoorwaarden	G
		2.6 studieomvang	V
		2.7 afstemming tussen omgeving en inhoud	V
		2.8 beoordeling en toetsing	V
		2.9 masterproef ⁵	nvt
3 Inzet personeel	V	3.1 eisen gerichtheid	V
		3.2 kwantiteit	V
		3.3 kwaliteit	V
4 Voorzieningen	V	4.1 materiële voorzieningen	G
		4.2 studiebegeleiding	G
5 Interne kwaliteitszorg	V	5.1 evaluatie resultaten	V
		5.2 maatregelen tot verbetering	O
		5.3 betrokkenheid	V
6 Resultaten	V	6.1 gerealiseerd niveau	G
		6.2 onderwijsrendement	V

Eindoordeel van de visitatiecommissie: positief

O: onvoldoende; V: voldoende; G: goed; E: excellent

⁵ Enkel voor masteropleidingen

6 Oordelen NVAO

De onderstaande tabel geeft per onderwerp het oordeel van de NVAO weer.

Onderwerp	oordeel
1 Doelstellingen	V
2 Programma	V
3 Inzet personeel	V
4 Voorzieningen	V
5 Interne kwaliteitszorg	V
6 Resultaten	V

Eindoordeel van de NVAO: positief

O: onvoldoende; V: voldoende

7 Opmerkingen en bezwaren van instelling

Conform de bepalingen vermeld in de handleiding accreditatie kan een instelling opmerkingen en bezwaren formuleren op het ontwerp van accreditatierapport.

'De instelling heeft geen opmerkingen en/of bezwaren geformuleerd op het ontwerp van accreditatierapport'.

Het (ontwerp van) accreditatierapport is tot stand gekomen op basis van een externe beoordeling van de opleiding Bachelor in het toerisme en het recreatiemanagement (professioneel gerichte bachelor) van Erasmushogeschool Brussel uitgevoerd door de Vlaamse Hogescholenraad.

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)

Parkstraat 28

Postbus 85498 | 2508 CD DEN HAAG

T 31 70 312 23 00

F 31 70 312 23 01

E info@nvaio.net

W www.nvaio.net

Aanvraagnummer #3672

De accreditatie geldt vanaf de aanvang van het academiejaar 2009-2010 tot het einde van academiejaar 2016-2017.